

רבי ישמעאל פרק רביעי עבודה זרה

נ.

עין משפט נר מצוה

ב א מיי פ"ח מהל
עבודת כוכבים הל"ט ט
סמו לאון מה חושב"ע י"ד
סי קלט סק"ג ז:

רבינו חננאל

הכל אסורות. ואפילו
למאן דאמר אין עובדין
לשברין הני מילי בעבודת
כוכבים דלא אורחיה
לשברין אבל למרקוליס
דמעיקרא אבנים אבנים
הייא היינו אורחיה כי
פליגי רבי ישמעאל
וחכמי בסתמא. מקורבות
נמי בתוך ד' אמות
דאיא למימר מיניה
נפל אסורות. כי פליגי
במרוחות ר' ישמעאל
סבר עושין למרקוליס
קטן בצד מרקוליס גדול
דמעיקרא למרקוליס
אסורות שתיים דלא זמין
למרקוליס מותרות ורבנן
סברי אין עושין מרקוליס
קטן בצד מרקוליס גדול.
ולא שנא שלש ולא
שנא שתיים נראות עמו
אסורות שאין נראות עמו
מותרות. הא דתניא אבנים
שנשרו מן המרקוליס
לא תרצה רבא הכי.
אלא תימא ששירו אלא
אימא שנמצאו. והא
דתניא ר' ישמעאל אומר
אחת בתפיסה אחת כגון
שתיים גובהא ביני ביני
אסורות. חיישינן דלמא
מן המרקוליס שירו. אבל
בשתיים בשתי תפיסות
כגון דאיא גובהא ביני
ביני מותרות. שלש אפילו
מרוחות אסורות. והא
דתניא אלו חן אבני
בית קוליס אחת מיכן
ואחת מיכן ואחת על
גביהן. אוקמה רבא ההיא
בעיקר מרקוליס: בי ינאי
מלכא הרוב ואולו עובדי
כוכבים ואוקמו ביה
מרקוליס. ואתו אחרים
דלא פלחו למרקוליס
ושקלו לאבנים וחיפו בהן
דריסין ורטיטיות. איכא
רבנן דהוו פרישי מהנהו
דריסין ורטיטיות א"ר
יותן בנן של קדושים והם
ר' מנחם בר' סימאי מהלך
בהן ואנן נפרוש מהן:
ירושלמי ט נחום איש
קדש קדושים עבר קומי
עבוד קומי וסמי עניניהו.
ומאן דפריש סבר כיון
דתקורבת עבודת כוכבים
הוקשה למת. מה מת אין
יל טהרה עולמית. אף
תקורבת עבודת כוכבים
אין לה היתר עולמית.
ומאן דלא פריש סבר
אם היא תקרבת דעבודת
כוכבים כעין תקרבת
פני. פ"י בגון קרבן
במה וכיוצא בה הוי
תקרבת ואם לאו לא הוי
תקרבת. אמר רב יוסף
רב אבא רבה בר ירמיה
איתי מתניא בידיה
עובד כוכבים שהביא
אבנים מן המרקוליס
וחיפה בהן דריסין

במקורבות אסורות. פירש בקונטרס מקורבות מאל כגון
צאמה או כצאי אמה דמיניה נפול מרוחות
כלומר בתוך ד' אמות מותרות דלאו מיניה נפול ובסמוך פירש
בתפיסה אחת שאין הפסק בינם למרקוליס ואסורים לכולי עלמא
דכל תוך ד' אמות נראות עמו קרי (ו')
להס ופלוגמיהו דלעיל בתוך ארבע
אמות צמתי תפיסות דאיכא גובהא
דווי להו כמרוחות דליכא למימר
מיניה נפול וקשה צה טובא מדא דלא
זו שיטת המלמוד שנשתנה הסברא
כך שמתחלה היינו סוברים היכא
דליכא גובהא קורא אותם בתוך ד'
אמות מרוחות וליכא למימר מיניה
נפול ולצטוף נאמר כי ליכא גובהא
ודאי מיניה נפול ואפילו בתוך ד'
ועוד אי צליכא גובהא טעמא דשמי
אסורות משום דמיניה נפול ומאי
אירא שמים אסורות אפילו אחד נמי
והל"ל ר' ישמעאל אומר בתפיסה
אחת אפילו א' אסורה שלש אפילו
מרוחות (ח') ועוד כיון דכל תוך ד'
אמות נראות קרי להו ואסורות אף
לרבנן למה אסור רבי ישמעאל
בתפיסה לו אסורות יותר מרבנן
היה לו לומר לשון נראות כמו רבנן
דהא אפי' רבנן מודו דנראות עמו
דהיינו בתפיסה לו אסורות (י) ועוד
דמשמע אף לפי המסקנה דמקורבות
לא פליגי דאפילו ליכא גובהא אסורות
והכי נמי אמרינן לעיל דמקורבות לא
פליגי ולא הדך ציה תלמודא ודבר
תימה הוא דכיון שהן מקורבות כל כך
א"כ (י) הגבולין בקרוב למרקוליס
ממש היה ועודצין אותן האצנים
כשנפלות אם כן הוה לן למימר שאם
הגובה קרוב למרקוליס אפילו
מרוחות אסורות כאלו לא היה
גובהה שכיון שעברו הגובהה מה
מויק להן הגובהה דלאו אילך מיהו
הא לא קשיא כולי האי דליכא למימר
דה"ק דמקורבות תוך ארבע וליכא
גובהה לכ"ע לא פליגי אי נמי כי
איכא גובהה ואצני המרקוליס אינם
גבוהים יותר כי אם מעט (ח) כשהם
נפלות אינם יכולות להסתלק לכן
נראה לפרש דלעולם כך היא הסברא
דבתוך ד' אמות נמי יש שאינן נראות
דקרי לעיל מרוחות תוך ד' אמות
וה"פ כאן בתפיסה אחת דליכא גובהה
ותוך ד' אמות אע"ג שאינן נראות

במקורבות. (א) כגון צאמה וחאי אמה: **מרוחות.** (ב) צאצא
אמות דודאי לאו מיניה נפול: **עושין מרקוליס קטן.** כלומר דרכן
לעשות כן: **נראות עמו.** מקורבות מאל: **שאין נראות עמו מותרות.**
דלאו מיניה נפול: **אצנים שנשרו.** היינו צידוע: **נראות עמו.** אחתי
היה עבודת כוכבים: **שאין נראות**
עמו. הוה להו שכריס: **הני שנמצאו.**
נראות עמו אסורות שממנו נפול
ושכריס דמרקוליס ודאי אסורין
כלאמרן: **שאין נראות עמו מותרות.**
דלאו מיניה נפול: **וסבר רבי ישמעאל**
שמים. בתוך ארבע אמותיו מותרות:
והפניא ר' ישמעאל אומר שמים
בתפיסה לו. וקמא תפיסה ד' אמות
וקמתי אסורות: **בתפיסה אחת.** הא
דקמתי אסורות בתפיסה אחת שאין
הפסק בינם למרקוליס ואסורה בין
לר' ישמעאל בין לרבנן דכל תוך ד'
אמות נראות עמו קרי ליה וצטוף
מרוחות הוא דפליגי. והא דאוקימנא
לעיל פלוגמיהו בתוך ד' אמות ולר'
ישמעאל שמים מותרות ולרבנן ג'
נמי מותרות צמתי תפיסות כדמפרש:
דאיכא גובהא. תל מפסיק בינם
למרקוליס דווי להו כמרוחות דליכא
למימר מיניה נפול הלכך לר' ישמעאל
שמים מותרות אבל ג' אסורות דעושין
מרקוליס קטן צדד מרקוליס גדול:
כפ"ג זו צדד זו: **עיקר מרקוליס.**
תחילתו אבל קטן הנעשה צדד הגדול
ועודצין לו כל דהו: **ה"ג אמאי קרי**
ליה צנן אף קדושים דלא איספכל
צורסא דוואו: מינן לתקורבנא כו'.
והני תקורבת וניהו דהזורב אצן
למרקוליס זו היא עבודתו הלכך לאו
עבודת כוכבים עממה היא דמיסגי
להו ציטטול: **ענין פנים.** (א) צמיס
שצמקדש הוא דהוי תקורבת כדכתיב
(שמות כב) וצנח אלזהים יתרה צמתי לה'
לצדו אלמלא דומה לפניו קרי וצנח עבודת
כוכבים ואצנים אין ועודצין להם צמיס:
מותרות

בר יוסף א"ר מוני לתקורבת עבודת כוכבים שאין לה בטילה עולמית
שנאמר ויצמדו לבעל פעור ויאכלו זבחי מתים מה מת אין לו
בטילה לעולם אף תקורבת עבודת כוכבים אין לה בטילה לעולם
ומאן דלא פריש אמר בעינא כעין פנים וליכא אמר רב יוסף בר אבא
איךלע רבה בר ירמיה לאתרון ואתא ואיתי מתניא בידיה (ז) עובד
כוכבים שהביא אבנים מן המרקוליס וחיפה בהן דריסין ורטיטיות

קאמר רבי ישמעאל דאפילו שמים אסורות דא"ל מרקוליס קטן הם כיון שהם בתוך ד' אמות ודוקא שמים אבל אחת מותרת דצאין
נראות מיירי ואחת מרקוליס לא עבדי והא דקאמר לעיל לר' ישמעאל צ' מותרין מיירי צ' תפיסות כגון דאיכא גובהא וכיון דאיכא
גובהא אין לאסור צ' דלא שכיח לעשות מרקוליס קטן צדד גדול היכא דאיכא גובהא צימנים אבל שלש אסורות אפילו איכא גובהא דיון
שהן זו צדד זו מוכחא מילתא דמרקוליס עבדינהו ורבנן סברי ל"ש תפיסה אחת ל"ש שתי תפיסות ל"ש שנים ל"ש שלש נראות אסורות אינן
נראות מותרות דאין עושין מרקוליס קטן צדד מרקוליס גדול ולעיל ס"ד (ב) כן דמקורבות הרבה שנראות עמו כ"ע לא פליגי דאסורות
ואפילו אחת כי פליגי דמרוחות פירוש שאין נראות קט"ד דמרוחות הרבה קאמר יותר מארבע אמות ופריך והא צדד מרקוליס קמתי
ומסיק צדד ד' אמות קמיפליגי דר' ישמעאל סבר משום דמוכחא מילתא דהוא מרקוליס דעושין קטן צדד גדול אע"ג דאין נראות עמו
(א) אבל שמים לא כיון דאיכא גובהא כדמסיק אבל שלש אע"ג דאיכא גובהא עושין דוקא תוך ד' אמות דמתי צדד מרקוליס והא דמתי צברייתא
שלש אפי' מרוחות כיון דאין נראות עמו צבדיל הגובהא מרוחות קרי להו: **וסבר ר' ישמעאל** שתיים מותרות. פ"י בתוך ארבע
אמות ונראה לי דה"ה דהוה מצי לאקשויי וסבר ר' ישמעאל ג' חוץ לד' מותרות ולפי המסקנה ינחא ודוק: **אבני בית קוליס.** הקשה
ר"מ היאך מוכיחין שמה כיון שאינה כמורה דמפרק ד' מיתות (סנהדרין דף סג.) משמע דעבר אושס אלהים אחרים לא מוכיחו
ואור"ת דקילוס לשון צבא שמה וחכמים בנו אותה קוליס לשון לעג וקלס (תהלים מד פסוק ד) וזהו מרקוליס חילוף קילוס לשון מר דשחוטת
פרק גיד הגשה (מולין דף דז.) מר דכנתא (בבביות ד.) ז' א' ה"ג בנן ש' קדושים מהלך ע"היהם. לשון יחיד וכן בסמוך אפילו צורתא
דוואו לא מסתכל דארצי מנחם גופיה קאי ולא עבדי אציו ואלו אמרו כדאיתא פ"ב דמועד קטן (דף כה.) כד נח נפשיה דר' מנחם דר' סימאי
איתמני כל צילמיה משום דלא איספכל צורתא דוואו ואת' מה חסדיות איכא צה הא אמרינן פרק שואל (שבת דף קמט.) דיוקנא עלמא
אסורה להסתכל אפי' בחול כדכתיב אל תפנו אל האלילים ושמא צורתא דוואו סריגיל לנראות צה מדיר לא שייכא צה הפגאה והפ"ה
לא מסתכל א' **בעינין בעין פנים וריבא.** פירש רבי שמואל צס רבי שלמה חה לשונו (ב) מן וציתה דפנים וה"ה לכל שאר תקרבות
דמוצה כגון קיטור וניסוך וכל העולים לגבי מוצח מיקרו תקרבות עבודת כוכבים לענין שאין יכולין ליצטול והם כל מיני מאלכל ודכתמן נמי
בתמני' (ח) ינות שמיים וסלמות הלכך הני אצנים לא הוו תקרבות מיהו אסתורי הוא דמתמקרי משום דנעשים עבודת כוכבים עממה דלקמן
בשמעתין (דף נא.) ובעבודת כוכבים מהני ציטול והא צטול דחפו צהן דריסין ושמיטין מהכא דהני נרות של שעה שמביאין דויון
לעבודת כוכבים ומדליקין צפניהם ומשכיבין הכומר מכרס או נתנס לישראל מותר בהגאה ממנה נפשא אי תקרבות עבודת כוכבים הוי אפי'

נבל ממנה עצים. מן
האשכרה (לעיל טס.) מן
חדש ירחן. שהיה נהנה
והזוחק מאלוהיו הנחה
(טס.) ישן. שכבר הזוחק
ואין יסוקו לחוק אלא
לאשיות. יוצן. עלה אפוא
בסיקס וזו ומנאל שיה
נהנה (טס.) אפה בו את
הפת. בין כמדש שנטו
וחור ויסוקו צמתי היתר.
בין צמתי בסיקס על עני
אסוק. הוי ליה בתרייהו
זו חה גורס. שהפת
שנאפית צו כמדש בסיקס
עני צמתי ע"י גורס דאסוק
שנחמק צהן התור
מנאשיתו וגורס והיה
דהאי בסיקס (טס.) וילך
הנאי ליה המלה. הפת
אסורה לריא עד יוץן היה
דמי עולס דאסוק פ"ח
הנלל (טס.) ובבב"ל פ"ח פ"ח
(כז.) ששיפה עבודת
כוכבים לצרבו. שצ"ח
לשפאין להסק צפניהם
(לעיל טב.) היא
ושפאיה מותרין. היא
נצולה עובד כוכבים כיון
ששיפה לצרבו (טס.)
לצרבה. ליפותה (טס.)
ושפאיה מותרין.
דמחוק ויקן להו ולא פלה להו (טס.) וירשאל ששיפה עבודת כוכבים. של עט"ס. דאי של ישראל אפילו שיפה נמי עט"ס. היא ושפאיה אסורין. לעבודת כוכבים דירשאל לאו צה צטולו היא (טס.) הדרין עולך בל הצלמים
אבני בית קוליס. מרקוליס. היא עט"ס פ"ח (ב"ב כה.) אחת מוכאן ואחת מוכאן. והשלישית מליה על זה ומליה על זה (טס.) מן המרקוליס. יש עט"ס שעודצין לנג של אצנים וקורין לה מרקוליס וכל האו ויקל לה אכן
היא עבודתו (לעיל טב.)

(א) צ"מ כה: (ב) פסחים
קד. א. (למקנ"ב: ד) לעיל
מב. ומספ"י ספ"י ע"ש.
(ג) צבחה רש"י. (ד) נ"ע"ע
מו"ס סנהדרין סד. ד"ה
מרקוליס ומו"ס צ"מ כה:
ד"ה כאלנין. (ה) נ"ע"ע מו"ס
שבת קמט. ד"ה דיוקנא.
(ו) למקנ"ג נא:.

תורה אור השלם

1. ויחמדו לבעל פעור
ויאכלו זבחי מותים:
תהלים ק"ח כח

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה במקורבות
מאל כגון צאמה:
(ב) ד"ה מרוחות
כלומר בתוך ארבע
אמות: (ג) ד"ה פנים
ענין אצנים: (ד) תופחת
ד"ה במקורבות וכו' קרי
ליה ופלוגמיהו וכו'
שנשתנה הסברא כל כך
(ה) בא"ד אפי' מרוחות
אסורות ועוד כיון:
(ו) אמרין ועוד דמשמע
אף לפי המסקנה. י"ב
וממה דהך קושיא נס
לפירוט קשיא וליך נהלך
הא דמתלה התוס' בסמוך
ונמה מקום לקושיא וז'
לשקטו אפסדי:
(ז) בא"ד א"כ הגובה
בקרו למרקוליס ממש
הקרי וברר עבדו מנתק
האצנים כשנפלות מן
הא דמתלה התוס' בסמוך
(ח) אמרין ובעדו מנתק
מנה מויק ליה וכו' דהיק
במקורבות תוך ד'. י"ב פ"י
דלמסקנה היא מקורבות
ומרוחות דלעיל אפי'
ואפי' תוך ד' (ונל"כ)
גובה מקורבות קרי ליה
(ו"ה אסורות) היכא
דאיכא גובה מרוחות קרי
ליה ופליגי: (ח) בא"ד
אם מעט דכשהם:
(ט) אמרין ולעיל ס"ד הכי
במקורבות: (י) אמרין
עמו:
א"ע"ג דאין נראות עמו
אסורות אבל: (כ) ד"ה
ענין וכו' חיל' כעין
צמיס:

מוסף רש"י

שי"ד לעמוד קודם
נבל ממנה עצים. מן
האשכרה (לעיל טס.) מן
חדש ירחן. שהיה נהנה
והזוחק מאלוהיו הנחה
(טס.) ישן. שכבר הזוחק
ואין יסוקו לחוק אלא
לאשיות. יוצן. עלה אפוא
בסיקס וזו ומנאל שיה
נהנה (טס.) אפה בו את
הפת. בין כמדש שנטו
וחור ויסוקו צמתי היתר.
בין צמתי בסיקס על עני
אסוק. הוי ליה בתרייהו
זו חה גורס. שהפת
שנאפית צו כמדש בסיקס
עני צמתי ע"י גורס דאסוק
שנחמק צהן התור
מנאשיתו וגורס והיה
דהאי בסיקס (טס.) וילך
הנאי ליה המלה. הפת
אסורה לריא עד יוץן היה
דמי עולס דאסוק פ"ח
הנלל (טס.) ובבב"ל פ"ח פ"ח
(כז.) ששיפה עבודת
כוכבים לצרבו. שצ"ח
לשפאין להסק צפניהם
(לעיל טב.) היא
ושפאיה מותרין. היא
נצולה עובד כוכבים כיון
ששיפה לצרבו (טס.)
לצרבה. ליפותה (טס.)
ושפאיה מותרין.
דמחוק ויקן להו ולא פלה להו (טס.) וירשאל ששיפה עבודת כוכבים. של עט"ס. דאי של ישראל אפילו שיפה נמי עט"ס. היא ושפאיה אסורין. לעבודת כוכבים דירשאל לאו צה צטולו היא (טס.) הדרין עולך בל הצלמים
אבני בית קוליס. מרקוליס. היא עט"ס פ"ח (ב"ב כה.) אחת מוכאן ואחת מוכאן. והשלישית מליה על זה ומליה על זה (טס.) מן המרקוליס. יש עט"ס שעודצין לנג של אצנים וקורין לה מרקוליס וכל האו ויקל לה אכן
היא עבודתו (לעיל טב.)